

idealkent ©

ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133

DOI: 10.31198/idealkent.1484867

Araştırma Makalesi / Research Article

Sayı Issue 44, Cilt Volume 16, Yıl Year 2024-2, 641 - 668

Jacques-François Blondel'in "Yeni" Mimar Yetiştirme Projesi: École des Arts

Figen Işıker¹

ORCID: 0000-0001-8789-1771

Öz

Bu metin 18. yüzyıl Paris'inde mimarlık eğitimiyle ilişkilenen aktörler ve iktidar alanları üzerine bir kesit sunmaktadır. O dönem Académie Royale d'Architecture tekelinde olan kurumsal mimarlık eğitimi, Jacques-François Blondel'in açtığı ilk bağımsız mimarlık okulu École des Art ile krize uğramıştır. "Eski" bilgi rejimlerinin "yeni" olanla gerilimli ilişkisinden ortaya çıkan kriz, mimarlığın eğitim aracılığıyla sorunsallaştırılmasını sağlamış ve uzun erimli görülebilecek tartışmalar için bir altlık oluşturmuştur. Blondel'in bu konudaki ilginç fikirleri, mimarlık öğrenmenin yöntemlerini sorgulamaya açmıştır. Mimarlık eğitimi artık sadece belirli bir sınıftan erişebildiği ayrıcalıklı pozisyonunu kaybetmiş, isteyen herkesin gerekli derslere tek bir çatı altında ulaşabileceği bir modele dönüşmüştür. Bununla birlikte kralın mimarlığı anlamına gelen ve Académie'nin seçkin akademisyenleri tarafından tespit ve tasdik edilen klasik modeller aşınmaya uğramıştır. Bu "yeni" durum kaçınılmaz olarak kendi açmazlarını üretmiştir. Makalede mimarlık eğitiminin bağımsızlaşma yolculuğu anlatılırken, aktörlerin mimarlık aracılığıyla yeni disiplin rejimleri üretme arzularının çabaları da okunabilecektir.

Anahtar Kelimeler: 18. yüzyıl, mimarlık eğitimi, Blondel, École, Académie

¹ Dr. Arş. Gör., Mardin Artuklu Üniversitesi, E-posta: figenisiker@gmail.com

idealkent ©

ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133

DOI: 10.31198/idealkent.1484867

Araştırma Makalesi / Research Article

Sayı Issue 44, Cilt Volume 16, Yıl Year 2024-2, 641 - 668

Jacques-François Blondel's "New" Architect Training Project: École des Arts

Figen İşiker²

ORCID: 0000-0001-8789-1771

Abstract

This text presents a cross-section of the actors and spheres of power about architectural education in 18th-century Paris. Institutional architectural education, then monopolized by the Académie Royale d'Architecture, was thrown into crisis by the École des Arts, the first independent architectural school opened by Jacques-François Blondel. The crisis that emerged from the tense relationship between the "old" and the "new" knowledge regimes enabled the problematization of architecture through education and created a basis for long-term discussions. Blondel's interesting ideas in architectural education also questioned the methods of learning. Architectural education has now lost its privileged position, accessible only to an affinity group. It has become a model where everyone can access the necessary courses under a single roof. At the same time, the classical models, which meant the architecture of the king and were determined and approved by the elite academics of the Académie, were also eroded. In addition, this "new" situation inevitably produced its dilemmas. In this article, while the journey of architectural education towards independence was described, the efforts of the actors to create new disciplinary regimes through architecture can also be read.

Keywords: 18th-century, architectural education, Blondel, École, Académie

² Research Assist. Dr., Mardin Artuklu University, E-mail: figenisiker@gmail.com

Giriş

18. yüzyıl Paris'inde mimarların farklı ortamlara göre şekillenen kimlikleri vardı. Söz gelimi kralın mimarları/akademi üyesi profesörler, hamileri olan mimarlar, serbest çalışan profesyonel mimarlar, profesyonellerin ofislerinde çalışan daha alt rütbeli mimarlar, gravürcüler, zanaatkârlar, teknik ressamlar vd.³ Bu aktörlerin birbirleriyle ilişkili oldukları ve kesiştikleri çoklu alanlar, kuşkusuz mimar kavrayışı ve tanımlamasının söylesel çeşitliliğini çoğaltır. Bu çokluğun kesişimlerinden doğan olaylar tartışmaları tetikleyen sorunsallar olarak mimarlık üretiminin olumsal araçları olarak varlık kazanır. Bu metin, çokluğun bir parçası olan mimar Jacques-François Blondel'in açtığı ve o dönem Fransa'sında ilk kez tartışma konusu olan bağımsız mimarlık eğitimi tartışmalarının üretildiği *École des Arts* üzerinden, epistemolojik rejimlerin inşasındaki aktörler ve iktidar ilişkilerinin beraberinde ürettiği imkânlar üzerine konuşmayı deneyecektir.

18. yüzyıl Fransa'da mimarlık ortamının önceki yüzyıllara kıyasla bir hayli çeşitli ve verimli olduğu söylenebilir. Bu verimlilik ağırlıklı olarak mimarlığın kökenlerine ve sabitelerine dair tartışmaların, klasik mimarlık ilkelerini rasyonelleştirilme çabalarından sökün eden ve yeni potansiyelleri ortaya çıkartan çoğalmalardan hâsıl olur. Modern öncesi epistemolojik rejimlerde belirli alışkanlıkların tekrarı ile üretilen mimarlığın, türdeşlik yanılması yaratan ve farklılık üretmediği varsayılan pratiklerin verili olduğu, aşkın bir dünya tahayyülünün (Tanju, 2006) bu türden tartışmalarla dağılmaya başladığı görülür.

Fransa Kralı XIV. Louis döneminde açılan *Académie Royale d'Architecture*, bir kurumsallaşma hamlesi olarak, verili bilgi rejimlerini ilk kez tartışmaya açmak için kurulmuştur (Mallgrave, 2005). Ancak ortaya dökülen bilgi rejimleri etrafında yapılan müzakereler, otoritelerin belirlediği kapsam çerçevesinde ve tespit ettikleri ilkeler ışığında, yine uzlaşma niyeti ile ele alınmıştır. Bu bağlamda sayısız konu, artık "verili" rolünden çıkarak otoritelerce "onaylanmış" rolüne bürünür. Bu faaliyetler sürdürülürken, mimarlığı imal eden aktörlerin eğitimleri pek de mesele edilmemiş ve neredeyse hiç tartışılmamış, sadece belirli kararlar alınarak zaman zaman çerçevelendirilmiştir. Öte taraftan bu yüzyılın mimarlık bağlamında belki

³ 18. yüzyıl Paris'inde mimarların rolleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Gallet, M. (1995).

de en verimli açılmalarından biri “nasıl imal edilir?” ya da “başka türlü imal edilebilir mi?” soruları ile krize sokulan mimarlığı, o güne kadar pek sorulmamış olan “mimarlık nasıl öğrenilmeli / öğretilmeli?” sorusu ile katlayarak çoğaltmak olmuştur. Böylece mimarlık gündemini uzunca süre meşgul edecek yeni bir tartışma alanı doğurmuştur.

Mimarlık eğitimi bağlamında Académie tarafından çizilen kurumsal çerçeve, özel olarak öğrenci yetiştiren ve bunu asıl meselesi haline getiren mimar Blondel’i tatmin etmemiştir. Bu sebeple Fransa’nın ilk bağımsız mimarlık okulu olan École des Arts’ı açmıştır. Mimarlık eğitimindeki ilginç fikirleri, mimarlık öğrenmenin mevcut yöntemlerinin sorgulanmasını sağlamıştır. Böylece mimarlık bilgisi Académie’nin kurumsal himayesi dışında, yeni yöntemlerle inşa edilerek çoğalma imkânı bulmuştur. Blondel’in mimarlık ideolojisini inşa ederken, yöntemsel bir araca dönüşen mimarlık eğitimi bu sayede sorunsallaştırılmış ve mimarlığı dönüştürücü etkisi, tarihsel bir mesele olarak ilk kez tartışılmıştır.

Bu çalışma bağlamında Blondel’i anlamak üzere yapılan literatür araştırmasında, üç grupta değerlendirilebilecek kaynaklara rastlanmıştır. İlki kendisinin kaleme aldığı erken metinleri ile hocalık yaptığı iki kurum olan École des Art ve Académie’de olduğu süre içinde yayımladığı metinlerdir. Bunlar, *Discours* başlığı ile 1745’ten itibaren çeşitli mecralarda yayımlanan, hem okulunu duyurduğu ve tabiri caizse reklamını yaptığı hem mimarlığa dair tahayyüllerini anlattığı serbest metinlerinin yanı sıra, mimarlık kuramı üzerine kaleme aldığı yazıları içeren, 1752-1756 arasında dört cilt olarak basılmış *Architecture françoise* ve 1771-1777 arasında altı ciltlik metin ve üç ciltlik illüstrasyon olarak yayımlanmış *Course d’Architecture* başlıklı metinlerdir. *Course* metinlerinin bütünüyle ders notlarını içerdiği söylenemez. Aynı zamanda derslerinde yaptığı mimarlık tartışmalarını kapsayan ve fikirlerinin Fransa sınırlarının ötesine yayılmasını sağlayan, Avrupa başta olmak üzere, en az bir kuşak mimarı doğrudan etkileyen ve uzunca yıllar yaygın kullanılıp okutulan önemli kaynaklardır (Middleton, 1959).

İkinci grupta, o dönemin mimarlık dünyasına ilişkin önemli bilgiler veren Henry Lemmonier’in Académie raporlarını içeren kayıtları derlediği, on ciltlik *Procès-verbaux de l’Académie royale d’architecture (1671-1793)* adlı eseri başta olmak üzere, Blondel’e ilişkin önemli çalışmalar sayılabilecek tarih metinleri niteliğindeki kaynaklar yer alır (Courajod, 1874; d’Argenville, 1787; Lemonnier, 1911a; Prost, 1860; vd.). Dezallier d’Argenville’in *Vies des fameux architectes depuis la renaissance des arts: avec la description de*

leurs ouvrages isimli [Rönesans'tan Bu Yana Ünlü Mimarların Hayatları] kitabın içinde altı sayfada yer verdiği ve övgü ile bahsettiği Blondel, çok da kapsamlı olmayan biyografik bir anlatımla, historiyoğrafik bir aktör olarak belki de ilk kez burada karşımıza çıkar (d'Argenville, 1787, s. 467-472). Üçüncü grup kaynaklar, 20. yüzyılın ortalarından itibaren yazılmış ve modern mimarlığı sorunsallaştırarak dönem okuması yapan metinlerden oluşur (Braham, 1980; Collins, 1979; Kaufmann, 1949; Mallgrave, 2005; Middleton, 1959; vd.).

Bu çalışma 20. yüzyıl metinlerine eklenerek, 18. yüzyıl Paris'inde mimarlık eğitimi ile ilişkilenen aktörleri ele alarak başlayacaktır. Bu bağlamda Académie Royale d'Architecture üyeleri ekseninde sorgulamaya açılan ve ilk özerk mimarlık okulu olan École des Arts ile krize uğrayan, "eski" öğrenme yöntemlerinin "yeni" olanla gerilimli ilişkisi ve yeni model için oluşturulan program ile dönüşüm geçiren "mimarların eğitimi" meselesi tartışılacaktır. Bu etki, Blondel'in Académie'ye geçmesi ile orada da devam edecek ve uzun erimli bir konu olan mimarlık eğitimi meselesine bir altlık oluşturacaktır. Kısacası mimarlık eğitimi aracılığıyla normatif bir sistem kurgulayarak mimarlığı daha kurumsal bir modele taşıması, öncekinin ya da ötekinin kesinliğinden şüphe duyulan bir dönem içinde yeni disiplin rejimlerini nasıl ürettiği tartışmaya açılacaktır.

18. Yüzyıl Paris'inde Mimarlık Eğitiminin Aktörleri

Blondel'in okulu ile ilgili tartışmalara geçmeden önce, Fransa'da mimarların eğitimini üstlenen kurum olan Académie Royale d'Architecture'den kısaca bahsetmek anlamlı olacaktır. Académie, mimarlık eğitiminin sistematik olarak yürütüldüğü ilk kurum olma özelliğini taşır (Braham, 1980; Collins, 1979; Kaufmann, 1949; Kruft, 1994; Mallgrave, 2005; Middleton, 1959; Vidler, 2014). Hatta 1742'ye kadar Avrupa'da resmi mimarlık eğitimi veren başka akademik kurum yoktur (Griffin, 2020, s. 1). Fransa Kralı XIV. Louis'nin bakanlarından ve inşaat işlerinden sorumlu olan Jean-Baptiste Colbert'in girişimleriyle 17. yüzyılın son çeyreğinde, 31 Aralık 1671'de kurulmuştur. Fransız Kraliyet İdaresi (*Bâtiments du roi*) altında şekillenerek, 1671'den 1793'e kadar varlığını sürdürmüş, XIV., XV. ve XVI. Louis dönemlerinde, Fransız monarşisinin imajının tanımlanmasında önemli katkılar sağlayan bir kurum olmuştur. Paris'in önde gelen profesyonellerinden müteşekkil bir danışma organı işlevini

üstlenirken, aynı zamanda gelecek vadeden genç mimarlara klasik tasarım ilkelerinin tanıtıldığı bir okulu da içeren, kraliyet kurumu olarak hizmet vermiştir (Armstrong, 2017).

1671’de kurulması ile birlikte daha önce kraliyette askeri komutan ve deniz tahkimat mühendisi olarak çalışmış, matematik uzmanı, çeşitli dillere hâkim bir diplomat ve farklı ülkelerde görev yapmış bir saray mensubu olan Nicolas-François Blondel (1618-1686), profesör unvanıyla ilk atanan kişi olarak yönetici koltuğuna oturmuştur (Gerbino, 2010). Blondel⁴, ayrıcalıklı bir akademisyenler grubu oluşturarak her disiplinin kurallarının katı bir şekilde belirlendiği, antik dönem mimarlığı ile Rönesans ilkelerine dayanan ve sanat eğitiminin merkeze alındığı bir kurum yaklaşımlarını oluşturur. Antik mimarlık ilkelerinin benimseneceği ve bir tür taklitlerinin üretileceği mimarlıklar için, ilkin hangi modellerin seçileceği önemli bir mesele olarak görülür. Çünkü seçkin akademisyenler tarafından tespit ve tasdik edilecek klasik modeller, ayrıca kralın mimarlığı anlamına da gelmektedir (Mallgrave, 2005, s. 2). Bununla birlikte monarşiye inşai faaliyetlerde hizmet eden ve tavsiye veren bir düşünce kurumu gibi çalıştığı söylenebilir. Kraliyetin imajının inşasında görev alacak Académie üyeleri de kraliyet işlerinde çalışan bir grup uzman mimarın atanmasından oluşur. Dolayısıyla “kralın mimarı” unvanını alan her üye aynı zamanda Fransız monarşisinin inşasının birer temsilcisi rolündedir. Bu saikle önemli görevlerinden biri, her hafta gerçekleştirilen halka açık dersler aracılığıyla (Griffin, 2020) “doğru” mimarlığı ahaliye tanıtmak ve yaymaktır. Bunun için, haftanın iki günü çeşitli dersler düzenlenerek, uzlaşmış mimarlık modellerinin tanıtılması ve halk tarafından benimsenmesi sağlanacaktır (Mallgrave, 2005, s. 2). Bu dersler halka açık olsa da öğrenci unvanı (*élèves de l’Académie*) sadece altı kişiye verilmekteydi. En az 16 yaşında olan ve belirli bilgi düzeyine sahip adaylar arasından seçilen kişiler, her akademisyene bir öğrenci düşecek şekilde, iki ya da üç yıl boyunca birebir eğitim alarak mimarlık öğrenmekteydi. Bu eğitim modeli, kuruluşundan 1761 yılına kadar sürecek, bağımsız atölyelerinde *Patron*, ku-

⁴ Nicolas-François Blondel ile bu metnin ana aktörü olan Jacques-François Blondel’in karıştırılması gerekir. Her ikisinin Académie’de profesörlük yapmış olması ve aynı ismi taşıyan (*Cours d’Architecture*) kitaplarının bulunması, birbirinin ardılı olan bu iki aktörle ilgili bilgi karmaşasına yol açabilir. Bu sebeple, Blondel’lerle ilgili yazılmış, neredeyse bütün metinlerin dipnotlarında yapılan uyarı önemli görüldüğü için burada tekrar hatırlatılmıştır. Bazı çalışmalarda, bu iki aktörün akrabalık ilişkisi olduğuna dair spekülasyonlara yer verilse bile henüz bununla ilgili kesin bir belgeye/bilgiye rastlanmaz.

rumda *Membres* olarak bilinen usta öğreticiler tarafından yürütülen bir çıraklık eğitimi biçimindeydi. Bununla birlikte patronların atölyelerinde özel eğitim alan diğer çıraklar da öğrenci olmak için gayret göstermekteydiler (Hautecoeur, 1950, s. 466). Ancak bu adlandırmalarla roller ayrışsa bile teorik olarak çırak ile öğrenci arasında çok büyük bir fark olduğu söylenemez.

Buradan da anlaşılacağı gibi, asli görevi bir okul olmaktan çok Fransa için tutarlı bir estetik anlayışı inşa edecek ve yayacak genç sanatçılar ve mimarlar yetiştirmektir (Armstrong, 2017). Colbert'in Académie'yi kurarken sahip olduğu tahayyülü olan, resmi bir mimari doktrin sunması beklentisinden çok uzaktır. Tutarlı bir müfredatın olmaması, üyelerinin gündelik meşguliyetleri ve kendi atölyelerindeki işlere ağırlık vermesi ile kesintilere uğrayan dersler; bununla birlikte ders gören öğrencilerin niteliklerini gösteren herhangi bir değerlendirme ölçütünün olmaması -sözgelemi program sonunda bir diploma verilmemesi- (Griffin, 2020, s. 70) vd., öğrenci yetiştirmek bağlamında yetersizliğini ortaya koymakta, ayrıca kurumsal olmayan bir oluşum izlenimini vermektedir.

Uzunca bir süre, burjuva profesyonellerinden oluşan, hem mimarlık uygulamalarında hem mimarlık eğitiminin düzenlenmesinde karar yetkisine sahip, kraliyete bağlı ayrıcalıklı bir kurum olarak çalışan Académie'nin tekelinde olan Fransız mimarlık eğitimi, Blondel'in 1743'te açtığı, özel bir okul olan École des Arts ile kırılmış olur. Mimarlığa dair pratik uygulamaların ve teorik eğitimin verildiği, görece herkese açık ve erişilebilir bir kurum olma iddiası ile çalışacaktır. Öyle ki bu okuldan mezun isimlerin, daha sonraları Académie tedrisatından geçmemiş oldukları halde bu kuruma profesör olarak atanacak olmaları, köklü değişimlerin bir parçasıdır. Aynı zamanda, kraliyetin kontrolünde olan bilgi rejiminin de dönüştüğü anlamına gelir. Mimarlık bilgisi üretimi, monarşinin tekelinden çıkarak aşınmaya, dağılmaya ve çoğalmaya başlamıştır.

"Eski"- "Yeni" Düalitesi

Tarihyazımsal bağlamda "akıl çağı" olarak tariflenmiş ve bir tür "aydınlanmanın" yaşandığı söylenen gelen bir dönemde, uzanımları 16. yüzyıla kadar dayanan, "eski" ile "yeni", "gelenek" ile "düşünen akıl", "verili

bilgi" ile "üretilebilen bilgi" arasındaki gerilimli ilişki, 18. yüzyıl ve sonrasını dönüştüren önemli kavramsal araçlardır.⁵

Fransa bağlamında mimarlık öğrenme pratikleri, modern öncesi ile devrim arasındaki periyoda bakıldığında kabaca üç döneme ayrılabilir. Bunlardan ilki, "eski" mimarlık pratiklerinde, loncalara veya aile işlerine bağlı taş ustaları ve mimarların, yapı inşa işlerini tarifleyen ve nesilden nesle aktarımı yapılan bir sistem olarak işletilmesidir (Griffin, 2020, s. 100). Académie kurulduktan sonra mimarlık bilgisi kurumsallaşmış ve kralın hükmü altına girmiştir. Seçilen üye profesörlerin öğrencilerine atölyelerinde birebir ders vermeleri, yine usta-çırak ilişkisine dayalı "eski" sistemin bir süre daha devam ettiğini göstermektedir. İkinci seçenek olarak tarifienebilecek bu sistemde mimarlık eğitimi, çok az sayıda kişiye ve çok sınırlı bir çerçevede verilmekteydi. Académie dışında kalanların, özel ofis ve atölyelerde, yine birebir eğitim alma şansı vardı, ancak burada eğitim alanların asıl amacı Académie'ye seçilebilmektir. Mimarlık öğrenmek için üçüncü seçenek Jacques-François Blondel'in alternatif olarak açtığı ve kurumsal bir yapı olan École des Arts'a gitmektir⁶. École, günümüz eğitim modellerine benzeyen içerikleri ile mimarlık eğitimine "yeni" bir boyut kazandırmıştır. Uygulama yapacak mimarlar yetiştirmekten çok teorisyenler yetiştirmek iddiasındadır. Önceki sistemden ayrılan en belirgin özelliği aynı anda çok daha fazla kişinin, birbirinden farklı uzmanlardan eğitim almasına imkân vermesidir. Yine programa bağlı olarak öğrencilere, okul dışındaki profesyonellerin atölyelerini ziyaret ederek, ofiste gözlem yapabileceği ve uygulama öğrenebileceği, "önemli" yapıların dışında "önemsiz" yapılar hakkında da teorik çalışmalar yürütebileceği, haftalık programı oldukça tanımlı bir eğitim modeli sunmuştur. Bu eğitim programının eski sistemdeki "savruk" mimarlık öğrenme biçimlerini, yeni kurgusuyla bir hayli disipline ettiği ve oldukça tanımlı bir çerçeve içinde organize ettiği görülür. Örneğin Académie'nin birincil görevlerinden biri olan, klasik mimarlık ilkelerinin belirlenmesi ve daha önemlisi hangileri üzerinde uzlaşılacağı konusu, bu okulun asli meselesi olmamış ve bu ilkeler ışığında yürütülen muhafazakâr mimarlık eğitimini bu anla-

⁵ Avrupa'daki Aydınlanma Çağı ile ilişkilenen bu durumların anlatıldığı kapsamlı bir çalışma için bkz. Starobinski, J. (2012).

⁶ Devrim sonrası tarihsel senaryoda Académie'lerin yerini alacak eğitim kurumları için bkz. Egbert, D. D. (1980).

yıştan görece uzaklaştırabilmiştir. Bu yaklaşım, *Course d'Architecture* kitaplarında açıkça görülür. Metinlerde klasik ilkelere sahip yapılar veya mimari öğelerin, o günün koşullarına göre yeniden tasarlanabileceğine ilişkin görüşlere yer verilir. Söz gelimi antik beş sütün düzeninin modern kullanımlarında ne gibi değişiklikler yapılabileceği veya bir anıt yapısındaki mimari öğeyi, kilise portalinde nasıl uygulanabileceğine dair örnekler sunar. Öğrencilerine bu bağlamda tasarım soruları sorarak bir yapının o günün koşullarına nasıl uyum sağlayabileceği veya işlevsel olabileceği ile ilgili eskizler yaptırır (Blondel, 1771b). Fakat bu çalışmalarıyla klasiği kritik edip rasyonelleştirerek eleştirel bir yaklaşım inşa etmiş olsa bile yine klasikten kopmamıştır.

Bu okul mimarlık bağlamında düşünüldüğünde, kısmen eski epistemolojik rejimleri bir kenara bırakma girişimlerine iyi bir örnek olarak görülebilir. Çünkü muhafazakâr öğrenme biçimlerinin dışına çıkarak "yeni" bir model ortaya koyabilmiştir. İlk hamle olarak, yapıp etme biçimlerini sistematik bir kurgu içinde düzenlemesi ve herkese açık daha liberal bir okul açması, eski dünyadan gelen ve bilginin ikili ilişkiler kurularak ustadan çırağa aktarımı sonucu edinilen mimarlık öğrenme biçimini sorgulamaya açmış olması anlamlıdır. Ancak yeni bir şey inşa ederken kaçınılmaz olarak kendi çıkmazlarını da yaratmıştır. Dışına çıkmayı başardığı muhafazakâr dünyadan, belki daha muhafazakâr olacak yeni bir sistemin temellerini atmıştır.

Blondel'in Eğitim Modeli

34 yaşındayken, Paris için çok gerekli olduğunu düşündüğü bir girişimde bulunmuştur. 1740⁷ yılında, Paris'te ilk bağımsız mimarlık okulunu açmıştır. O güne kadar Paris'te genç bir mimarın sanatıyla ilgili bütün ayrıntıları öğrenebileceği bir okul yoktur (d'Argenville, 1787, s. 486). Öğrenmesi gereken her şey için farklı ustaları ayrı ayrı ziyaret etmek zorunda kalırdı. Bu okulun açılmasına teşvik eden en önemli sebeplerden biri buydu kuşkusuz. Bina inşasını ilgilendiren çok sayıda ayrıntı düşünüldüğünde, ayrı ayrı üstat ziyaretleri, çalışma ve öğrenme sürelerini fazlasıyla uzatan ve bu nedenle çoğu zaman pek çok meselenin ihmal edilmesine ya

⁷ Okulun açılma tarihi ile ilgili farklı görüşler vardır. Söz gelimi Middleton (1959), Blondel'in 1743'te Rue de la Harpe'de kendi bağımsız mimarlık okulunu açtığını söyler. Ancak tarihçilerin birçoğu, okulun 1739 veya 1740'ta açıldığı konusunda hemfikir oldukları söylenebilir. Bu ihtilafın nedeni, okulu resmileştirmek için başvurduğu Académie'nin Blondel'e izin vermemesi ve başvurusunun yaklaşık iki yıl sonra onaylanması ile ilgili olduğu düşünülebilir. Bkz. Lemonnier, H. (Ed.). (1911a).

da hiç öğrenilmemesine neden olmaktadır (Blondel, 1771c, s. v). Öğrencisi Patte⁸ bu durumu şöyle özetler:

"1740'tan önce Paris'te genç bir mimarın, mimari tasarım, süsleme ve figür, perspektif, matematik, stereotomi, harita ve sayısız detay gibi kendisi için önemli olan ve bilmesi gereken her şeyi öğrenebileceği bir okul yoktu. Bunların her birini öğrenmek için farklı ustalara başvurmak zorunda kalırdı. Bu durum, çalışmalarını çok uzatıyor ve çizim eğitiminden sonra çoğu zaman geri kalan her şeyi ihmal etmesine neden oluyordu; her konuda yetkin birkaç profesör, aynı konuda eğitim veriyordu. Bay Blondel'i bir sanat okulu kurmaya iten de bu düşünceydi."(Blondel, 1771, içinde Patte'nin aktardıkları s. V)

Metnin devamında, Blondel'in o güne kadar benzeri görülmemiş bir okul modeli kurguladığının altını çizer. Kastettiği şey, yeni mimarlık okulunun, daha önce denenmemiş bir yöntemle eğitim verdiğiydi. Geleneksel öğrenme yöntemlerinden farklı olarak, mimarlık ve sanatla ilgili bütün alanları bir araya getirerek, bütüncül bir eğitim metodu uygulanmaktaydı. Belki de yaptığı en önemli şey, "sadece mimarlığa ait olanları değil her şeyi birbirine bağlamasıydı" (Blondel, 1771, s.XI). Bu gereksinimin bir sonucu olarak École des Arts, çeşitli konularda uzmanlaşmış, yetenekli profesyonelleri bir araya toplayan ve tek bir çatı altında ders verilmesini sağlayan, bu nedenle eski öğrenme yöntemlerinden ayrılan, yenilikçi bir okul olmuştur. Blondel'in çabalarıyla tanıtılarak halk arasında takdir toplayan bu yeni kurum, yalnızca seçkin zümreye değil mimarlığa ilgi duyan yetenekli herkese kapılarını açmıştır. Bu yönüyle mevcut sistemden farklılaşmış ve mimarlık eğitiminin sınıfsal ayrımcılığını ortadan kaldırmıştır.

Mimarlık eğitiminde alternatif bir modelin olması, muhafazakâr eğitim veren Académie'ye gitmek istemeyen öğrencilerin, École des Arts'ı tercih etmelerine imkân tanımıştır (Middleton, 1959). Alışıldık yöntemlerin dışında ve çok daha kapsamlı bir eğitim modeli sunan École, özellikle genç mimarlar arasında heyecan uyandırmış ve ilginin artmasına yol açmıştır. Ancak kaçınılmaz olarak, bu denli ilgi gören ve Académie ile ilişkisi olmayan serbest bir mimarın, Paris'te bağımsız bir mimarlık okulu

⁸ Piere Patte, Blondel'in öğrencisidir. *Course d'Architecture* kitap serisinin son sayılarını ölümünden sonra yayına hazırlayarak basılmasını sağlamıştır.

açma girişimi, Académie üyeleri arasında rahatsızlığa neden olmuştur (Collins, 1979).

İki yıl boyunca, özel olarak yürüttüğü okulunun kapsamını genişletmek ve halka açık dersler verebilmek için, o dönemin Polis Generallğine izin başvurusunda bulunmuştur. Académie'nin toplantı gündeminin kayıtlarını içeren tutanaklarda (*Procès-verbaux de l'Académie royale d'architecture*) 5 Mart 1742 tarihli toplantıda, okulla ilgili başvuru mektubu okunmuştur. Mektupta, Blondel'in bütün sanatları bir yerde toplayan, halka açık, gündüzlü ve yatılı öğrencileri kabul edeceği bir mimarlık okulu kurmak niyetinde olduğu yazılıdır. İlgili kayıtta, o dönemin Polis Genel Müdürü Mösyö Marville'e Paris'te bunun duyurulması için izin başvurusunda bulunur. Marville, baş mimar ve Académie'nin o dönem müdürü olan Mösyö Gabriel'e yazarak izin ile ilgili görüşlerini sorar. Müdür kralın temsilcisi olarak Polis Genel Müdürü'ne bu isteklerin Académie'nin kuruluş amacı ve tüzüğüne aykırı olduğunu, eğer isterse "gerçek ve uygun bir okul" olan Académie'ye başvurabileceğini ve ancak bu kurum altında eğitim verebileceğini ifade eden bir cevap yazmıştır (Lemonnier, 1911a, s. 314). Fakat Blondel'in okulunun halk içinde benimsenmesi ve gençleri mimarlığa teşvik etmesi, Académie'nin bir süre sonra kararını gözden geçirmesini sağlamıştır (Hautecoeur, 1950, s. 466). On dört ayın sonunda, Académie fikrini değiştirir ve mimar olmak isteyen gençlerin gelişiminde faydalı olacağı kanaatine vararak, 6 Mayıs 1743'te okulun açılması için gerekli izinler verilir (Lemonnier, 1911a, s. 342).

İznini almasıyla birlikte hemen harekete geçmiş ve okulunu tanıtmak için etkili yöntemlere başvurmuştur. Halka erişimin görece kolay olduğu ve böylece okulunu daha geniş kitlelere duyuracağı mecraları etkili bir şekilde kullanmıştır. Örneğin o dönemin önemli gazetelerinden *Mercur de France*'ta yer alan bir duyuruda, Blondel'in halka açık dersleriyle ilgili bilgi içeren ilanlara rastlanır. Gazetenin Şubat 1745 sayısında yayımlanan ilanda, derslerinin başladığı duyurusu yapılır:

"Mimar Bay Blondel, Paris'teki Cordeliers Sokağı'ndaki konutunda hem mimarlık hem inşaatla ilgili bilim ve sanat üzerine olan halka açık derslerine başladı. Bu dersler, her Salı ve Cuma günü saat ikiden gece yarısına kadar iki yıl boyunca ücretsiz olarak devam edecektir. Her Salı dersler Bina Teorisi'ne odaklanacaktır; oran, uyum, simetri, dekorasyon vb. bilgisi üzerine olacaktır. Cuma günleri teoriyi pratiğe uygulamak için sahaya gidilecek ve her türden bina planlarının yanı sıra haritalar vb.nin ölçek

kurallarına uygun olarak nasıl çizileceği öğrenilecektir. Aynı günler mimarlık derslerinden sonra, mimarlık için vazgeçilmez olan matematiğin bölümlerinden hesaplama, geometri vb.nin hem teorik hem de uygulamalı dersleri verilecektir. (...)” (Mercure de France, 1745, s. 150).

Gazetelerdeki duyuruları sadece okulun ilanları ile sınırlı değildir. 1747-1754 arasında halka açık yaptığı derslerin konuşmalarını, *Discours sur la nécessité de l'étude de l'architecture* ismini verdiği broşürler halinde basarak yayımlar (Şekil 1). Bu broşürler, hem farklı bilgi alanlarını bir araya getirmenin avantajlarından bahsetmekte hem okul ile ilgili amaçlarının neler olduğunu dile getirmektedir (Prost, 1860, s. 11). Böylece daha geniş kitlelere ulaşabilmiş ve kendi mimarlık düşüncesini inşa ettiği okulu sayesinde daha ilgi çekici hale gelmiş ve merak uyandırmıştır.

Eğitim modelini⁹ şekillendiren ders serileri temel, teorik ve pratik olmak üzere üç ana kategoride tasarlanmıştır (Sturges, 1952). Ders içerikleri ve dersi yürütecek profesörler, Haziran 1747 ve Nisan 1754'teki *Discours* metinlerinde yayımlanarak halka duyurulmuştur (Blondel, 1771b, s. LXXXI). Oldukça yoğun bir mesaisi olduğu görülen Blondel'in ders programı aşağıdaki gibidir:

“I. Pazartesi hariç haftanın her günü, sabah yediden akşam yediye kadar, iç ve dış dekorasyon, bahçecilik, doğramacılık, çilingirlik vb. ile ilgili mimari ve süslemeye ilişkin tasarım ilkeleri öğretilenektir. (M. BLONDEL tarafından verilmektedir).

II. Salı ve Cuma günleri, öğleden sonra saat üçten altıya kadar uygunluk, harmoni, orantı, vaziyet vb. üzerine, ünlü yazarlardan alıntılar ve otoritelerce desteklenen teori dersleri verilecektir. Bu dersler halka açık olacak, hem zevklerini beslemekten başka bir amaç gütmeyen mimarlık bilgisi edinmek hem bir gün bu sanatı bütünüyle ya da bazılarını loncalarında uygulamak isteyenlerin ilgisini çekebilecektir. (M. BLONDEL tarafından verilmektedir.)

III. Pentekost'tan Azizler Günü'ne kadar her Pazartesi, deneyim kazanmak amacıyla, Paris ve çevresini süsleyen çeşitli binalar ziyaret edilerek halka açık dersler verilecektir (M. BLONDEL tarafından gösterilmektedir.)

⁹ Blondel eğitim modelini Académie'ye profesör olarak atandıktan sonra orada da uygulayacaktır.

IV. Aynı altı ay boyunca, haftada bir gün, bu başkentte inşa edilmekte olan çeşitli yapı atölyelerinde özel pratik dersler verilecektir (M. BLONDEL tarafından gösterilmektedir).

V. Her Salı, Perşembe ve Cumartesi, sabah saat dokuzdan öğleye kadar, genel olarak hesap, geometri teorisi, longimetri, trigonometri, planimetri, ölçüm, jeodezi, stereometri, mekanik ve hidrolik üzerine, sanatlara ve her zaman sonuç olarak mimariye geri döndürülebilir, farklı bölümlerde uygulamak için matematik dersleri verilecektir. Bütün bu dersler uygun mevsimlerde haftada bir kez arazide uygulanacaktır (Mühendis ve matematik öğretmeni Bay ROGEAU DE VAL tarafından verilmektedir).

VI. Çarşamba, Perşembe ve Cumartesi günleri, öğleden sonra saat üçten akşam saat sekize kadar, insan vücudunun ilkelerini ve oranlarını; kralların saraylarına, kutsal binalara, evlerine, kamu binalarına, festivallere vb. uygun nitelikleri ve alegorileri seçerek yerleştirmek için gerekli tarih bölümlerini; hayvanlar, manzara ve özgürlük verebilecek ve dehayı canlandırabilecek her şeyle birlikte öğreteceğiz (M. DE SAINT-AUBIN, ressam tarafından öğretilmektedir).

VII. Her yılın üç ayı boyunca bir binanın planlarını, kotlarını, kesitlerini ve profillerini oluşturan tüm geometrik parçaların oranları hakkında doğru ve kesin bir bilgi edindikten sonra, kişinin üretimlerinin genel fikrini sunabilmesi için perspektif dersi verilecektir (Bay [boşluk] tarafından öğretilmektedir.)

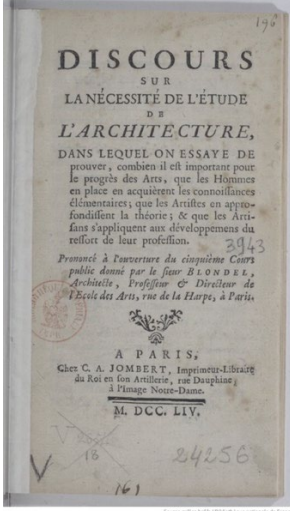
VIII. Her yılın diğer üç ayı boyunca kil ve balmumundan modelleme sanatı öğretilecek, böylece öğrencilerimiz kabartma yoluyla her türden bina dekorasyonunun farklı bölümlerinin gerektirdiği gücü, zarafeti ve ifadeyi değerlendirebileceklerdir (Yapı heykeltıraşı M. GIRARD tarafından öğretilmektedir).

IX. Her yılın diğer üç ayında, Philibert de l'Orme'dan M. Freisier'e kadar bu konuda yazmış en iyi yazarlara göre, Mathurin Jousse, Dezargues, Père Derant ve La Rue'yü karşılaştırarak, bu alanda mükemmelleşmiş yetenekli sanatçıların Fransız anıtlarımızda bıraktıkları örneklerle Çizim Sanatı'nı öğretmekteyiz (Öğreten: M. MELANT, teknik ressam).

X. Son olarak, her yılın diğer üç ayı boyunca, en iyi mimarlarımızın reberliğinde inşa edilen ve deneyimli müteahhitler tarafından yürütülen eserlere dayalı olarak marangozluk ve doğramacılığın geliştirilmesi ve uygulanması üzerine dersler verilecektir (En iyi ustalarımız tarafından öğretilecek, geliştirilecek ve modellenecektir).

(...)

Tüm bu farklı dersler, Paris'te, Saint-Germain'de, Comédie-Françoise'ın yakınındaki rue des Grands Cordeliers'de verilecektir.”(Courajod, 1874, s. LXVIII)

Şekil 1. Halka açık beşinci dersin broşürü-kapak sayfası (Blondel, 1754)

Görüldüğü üzere okulu için kurguladığı dersler, sadece mimarlığın teknik olarak öğretildiği yapıp-etme bilgisini içermez. Aynı zamanda mimarlık eleştirisi ve teorisini içeren ve diğer alanlarla ilişki kuran bir dizi dersten oluşmaktadırlar. Böylesine kapsamlı bir içeriği herkesin erişimine sunmak, alışılmışın dışında bir eylemdir. Kamusallaşan bilgi üretme pratiği, farklı toplumsal sınıfları entelektüel bir zeminde birleştirmiş ve daha önemlisi mimarlık eğitiminin sınıfsal farklılığını ortadan kaldırarak tek bir potada eritebilme şansı sunmuştur.

Mercure de France gazetesinin 20 Haziran 1753 tarihli sayısında, gazete yazarlarından Mösyö de Morand'nun Blondel'in atölyesine amatör bir katılımcı olarak bulunmasının ardından kaleme aldığı mektupta, yaptığı işlerin bütününe ayrıntılandırarak anlattığı övgü dolu yazısı yayımlanır. Derslerin içeriğinden seçilen öğrencilere, hocaların büyük bir heyecanla verdiği uzun süren aralıksız derslerden öğrencilerin aynı heyecanla on iki saat kesintisiz dersi nasıl takip ettiğine kadar, Blondel'in “*adannmışlık ve yorulmak bilmez çalışma gayretleri*” sayesinde oluşturduğu okulun başarıları hayranlıkla sıralanmıştır (*Mercure de France*, 1753, s. 122-129). Mimar olmak için seçkin bir çevrede doğmamış kişilerden, Mösyö de Morand'nun

deyimiyle "kaderin desteklemediği vatandaşlar"dan seçilen on iki öğrenciye burslu kontenjan ayırması ve mimarlık literatüründeki en tanınmış yabancı dildeki kaynakları büyük masraflar ederek tercüme ettirmesi ve öğrencilerine sunması, büyük bir fedakârlık örneği olarak görülmüştür¹⁰.

Tüm bu çabaların birer sonucu olarak, yetiştirdiği öğrencilerin, farklı ülkelerdeki krallıklar için hizmet vermeye başlaması takdire şayan bir durum olarak ifade edilmiştir (*Mercure de France*, 1753, s. 122-129). Gazete yazısında bir kahraman olarak anlatılan Blondel'in, bu dönem içinde yaptığı açılım yalnızca bunlarla sınırlı değildir. Mimarlığı ağırlıklı olarak büyük ölçekli kamusal yapılar, anıtsal yapılar, saray yapıları ya da zenginlerin konutları bağlamında konuşulan bir bilgi alanı olmaktan çıkarmıştır. Programı daha çok basit, faydacıl binalara yönelik yürüterek, bu tip yapıların ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur (Collins, 1979). Söz konusu ekonomi olduğunda, öğrencilerine sadece lüks projelerle ilgilenmelerini tembihler, onlara binaları kısıtlı durumlarda nasıl tasarlayabileceklerini öğretmeye gayret göstermiştir (Blondel, 1771a, s. 336). Bu çabadan da anlaşılacağı üzere mimarın el değmediği daha küçük yerlerde bulunan "sıradan" yapılar (örneğin yirmi metrekare bir ev, müstemilat, ahır vb.) mimarlık bağlamında, ders konuları içinde yer almıştır. Metinlerinde özellikle genç mimarların, büyük anıtlar inşa etme şanslarının olmadığını, bu sebeple daha az öneme sahip yapıları önemli yapılardan ayırmadan anlatmayı tercih ettiğini ifade etmiştir (Blondel, 1737, s. iii). Üstelik bu derslerin sadece yapıp etme biçimleri üzerinden anlatılmadığını, aynı zamanda teorik düzlemde tartışıldığını hatırlatmakta yarar vardır.

Mimar olmak isteyen birinin aldığı eğitimin bu denli farklılaşması, *techne* ile ilişkilenen geleneksel öğrenme biçimi olan, usta-çırak hiyerarşisinden çıkıp öğretmen-öğrenci hiyerarşisine doğru bir kaymanın gerçekleştiğini gösterir. Bu yeni eğitim modelini seçmemiş veya eski yöntemlerle mimarlık öğrenen birinin hangi bilgileri ne ağırlıkta öğrendiğine dair bir

¹⁰ Kral o dönem Académie'ye kabul edilen öğrencilerin sadece altısına burs veriyordu. Blondel ise derslerinin tanıtımını yaptığı halka açık konuşmasında, aynı dönem 12 burslu öğrenci alacağını duyurmuştur: "Mimarlık veya ilgili sanatları okumak isteyen ve serveti sınırlı olan gençler, École des Arts'ta on iki ücretsiz yer bulacaklardır. Birkaç yıl boyunca yukarıda bahsedilen çeşitli çalışmaların meyvelerinden yararlanacaklardır; gerekli olan tek şey gayret ve yeterli zamandır" (Courajod, 1874). Burslu olmayan yatılı öğrencilerden senelik 150 pound talep ediliyordu. Yatılı öğrencilerden talep edilen miktarı çok az öğrencinin ödeyebilmesi, Blondel'i iflasa götürmüştü ve 1754'te iflas başvurusunda bulunmasına neden olmuştur. Bu sebeple Nisan ile Haziran ayları arasında okul üç ay kapalı kalmıştır (Hautecour, s. 467). Sonrasında okulunu tekrar açabilmiştir; fakat bunu karşılayabilecek maddi kaynağın ne olduğuna dair bir bilgiye rastlanmamıştır.

kestirimde bulunmak zordur. Söz gelimi mimar olmak isteyen biri, matematik ya da perspektif eğitimini ıskalamış olabilirdi. Öyle görünüyor ki École des Arts'ın kurulması, mimarlık eğitiminde bir disiplin mekanizması kurgusunun inşa edilmiş olduğuna işaret eder. Bu disiplin mekanizması, bütünüyle tasarlanmış bir programın, aynı anda eğitim alan öğrencilere farklı uzmanlarca derslerin verilerek uygulandığı ve her bir öğrencinin totalde aldığı eğitimin çerçevesinin eksiksiz tanımlanmasıyla oluşturulur. Öğrenilmesi gereken her şey “ıskalanmadan” öğrencilere verilir. Böylece tek bir usta-mimar himayesinden ayrılıp, farklı profesyonellerle temas ederek aynı süreyi geçiren öğrencilerin çeşitli alanları beraber yorumlayabilen mimarlar olarak yetiştirildiği; öte taraftan sınırları oldukça tanımlı, denetimli bir meslek alanının inşa edilmeye başlandığını açıkça gösterir.

Okulun sunduğu yenilikler bununla sınırlı değildir. Académie'de görülmeyen -zaten Académie tüzüğüne aykırı olan- yeni bir uygulamayı hayata geçirmiştir. Böylesi bir açılmanın daha sonraki yıllarda pek çok şeyi dönüştüreceği şüphesiz ortadadır. Bu yeni uygulama sadece Fransızlar için değil, çeşitli ülkelerden öğrencilerin de Fransa'da yenilikçi bir mimarlık eğitimi alma şansını yakalamalarını sağlamıştır. Öğrencileri arasında İngiltere, Rusya, Almanya vd. ülkelerden gelen öğrenciler vardır (Middleton, 1959). Mimarlık düşüncesinin etki alanının Fransa sınırlarını aşmasında, okuluna kabul ettiği yabancı öğrencilerin katkısı büyüktür. Aralarında William Chambers'ın da olduğu bu öğrenciler, sonraları kendi ülkelerinde hem Blondel'in fikirlerinin dolaşıma girmesinde etkili olacak hem kendi özgün mimarlık düşüncelerini inşa ederek, mimarlık dünyasında etkin roller oynamalarına imkân verecektir (Braham, 1980, s. 37). Öğrencileri arasında, mimarlık dünyası için önem arz edecek Fransız öğrenciler yer alır. Bazısı devrimci mimarlar arasında zikredilecek olan Charles de Wailly, Etienne Louis Boullée ve Claude Nicolas Ledoux gibi isimler yine dikkat çeker. Ancak orijinal fikirleri sayesinde devrimci mimarlar olarak tanımlanacak öğrenciler yetişmesine katkı sunsa bile kendisinin devrimci bir mimar olduğu söylenemez. Antikiteden kopmayarak klasik mimarlık ilkelerinin, o günün değişen koşullarına göre yorumlanması gerektiğine dikkat çekerek, bu ilkeleri, rasyonel düşünce sistemiyle yorumlamayı tercih etmiştir (Blondel, 1771c).

Blondel'in mimarlık düşüncelerini en iyi okuyabildiğimiz kaynaklardan biri olan *Architecture Française*'de Vitruvius, Alberti, Vignola, Serlio ve

önceki adaşı François Blondel'in metinlerinin analiz edilerek, birkaç yüzyılın birikmiş deneyimi üzerinden kendi tezini inşa ettiği görülür (Sturges, 1952). Ancak 18. yüzyıl mimarlık dünyasının genel geçer düşünce sistemine eklenen ve klasik mimarlığı destekleyen fikirleri olsa da ne Yunan ne Roma taklitlerinden hoşlanmazdı (Middleton, 1959). Antik dünyadan alınan mimari öğeleri rasyonel bir akılla yeniden yorumlayarak, farklı varyasyonlarının üretilebileceğine ilişkin bina okumaları ve denemeleri yapardı. Sözelimi İyon düzenindeki bir sütunun kaidesindeki ana elemanlarda değişiklikler yapar, Dor düzeni içinde inşa edilmiş sütun dizileri arasındaki mesafeleri kendi tasarım düşüncesine göre düzenler, saçaklar veya kornişleri yeniden yorumlardı (Blondel, 1771b). Ancak kararlılıkla yürüdüğü bu yolda, sonraki dönemlerde öğrencileri tarafından zaman zaman tenkit edilecektir. Söz gelimi Ledoux, mimarlığın kapsamını sınırlamakla suçlayacak, titiz bir rasyonalizmin, klasiği zayıflatmak yerine doğrulayacağından öteye geçmeyeceği konusunda hocasını eleştirecektir (Picon, 1992: Lawrence Richard Furnival'dan aktarıyor). Tüm eleştirilere rağmen klasik mimarlık ilkelerinin aşınmasına katkıda bulunmuş ve mimarlık için yeni perspektifler oluşturmayı denemiştir.

Yeni Eskiye Dönüş

İlgi çekici ders programı ve ders içerikleri, sadece École des Arts içinde değil, Académie'deki öğrencilerin de bir hayli ilgisini çekmiştir. Académie'nin programı ile kıyaslandığında, oldukça yoğun olduğu görülen bu programda eğitim alan öğrenciler, kısa bir süre içinde başarılarıyla gündeme gelmişlerdir. Hatta bu okulun mezun öğrencileri, sonraları Académie'ye üye olarak seçilmiş ve hocalarının göğsünü kabartmışlardır (d'Argenville, 1787, s. 469). Okulun başarısını sadece öğrenciler üzerinden yorumlamak elbette eksik olacaktır. Blondel'in başarısı, sonraları Kral tarafından onurlandırılacak ve onun için yeni bir dönem başlayacaktır. Patte bu başarıdan şöyle söz eder:

"Bu okulun kısa sürede edindiği yer, mimarlığı mükemmelleştirmek için gerekli olan her şey ve yetiştirdiği seçkin öğrencilerin sayısı, okulu yöneten kişinin liyakat ve kapasitesi konusunda yüksek bir görüşe yol açmıştır. (...) Bu, Kral tarafından 1756'da Académie d'Architecture üyelerinden biri olarak atanmasına (aslında Blondel 1755'in sonlarında atandı) ve sonrasında da [1762'de] Académie'nin Kraliyet Profesörü olarak seçilmesine neden olmuştur." (Blondel, 1771b içinde Patte, s. v)

Birkaç yıl içinde, okulda eğitim görmüş öğrencilerin kazandığı şöhret, Académie üyelerinin Blondel’le ilgili fikirlerini değiştirmesindeki en önemli etkenlerden biri olmuştur. İlkın, 1755’te bir başka hocanın yerini doldurmak üzere “ikinci sınıf bir akademisyen olarak” seçilmesine karar verilmiştir (Lemonnier, 1911b, s. 120). Bu, yapmaya çalıştığı şeyin doğruluğunu kanıtlar nitelikte bir hamle olmuştur. Uzun yıllar süren çabası, onu Académie’nin kurucu müdürü ve adaşı François Blondel’den çok daha şöhretli biri yapmıştır (d’Argenville, 1787, s. 468). Böylece 1762 yılından itibaren devlet tarafından resmi görevlendirmeye, kraliyet profesörü olarak görev yapmaya başlamış ve kendi okulu için yürüttüğü programı, pek bir değişiklik yapmadan burada da sürdürme imkânı bulmuştur (Egbert, 1980, s. 27)

Académie, birinci sınıf ve ikinci sınıf mimarlardan oluşan, mimarların üyesi oldukları sınıflara göre sorumluluklarının belirlendiği hiyerarşik bir sistemle yönetilmekteydi. Üyeleri tarafından belirlenen adaylar, boş olan pozisyonlar için üç isim olarak krala sunulurdu. En az 25 yaşında olmaları beklenen adayların, o güne kadar önemli mimari yapılar inşa etmiş olmaları kriterler arasındaydı. Bu koşulları sağlayan isimler içinden seçilen kişi, böylece kral adına hizmet etmeyi hak kazanmış olurdu. İki farklı sınıf için belirlenen mimarlardan, seçildikleri sınıfın verdiği yetkiler çerçevesinde hareket etmeleri beklenmekteydi. Söz gelimi XIV. Louis döneminde on mimar, bir sekreter ve bir profesörden oluşan birinci sınıf akademisyenler, kraliyet mimarlığının kalitesini düşürecek yapı inşasına girişmez veya başka bir iş yapamazlardı. Ancak ikinci sınıftan olanlar -yine kraliyet binaları için- bu işleri üstlenebilirlerdi. Buna rağmen kralın binaları ve mimarlığın yönetimi konusunda oy hakkına sahip değillerdi. Yalnızca birinci sınıf akademisyenlerin oy kullanmasına izin verilirdi (Hautecoeur, 1950, s. 458).

Öte taraftan Blondel’in vizyonu ile Académie’nin kuşkusuz yeniden şekillendiği söylenebilir. Eğitim programını pek değiştirmeden yürütmeyi sürdürdüğü arşiv kayıtlarında yer almaktadır. En önemli dönüşüm, program içeriğini majör bir şekilde etkileyecek olan ders saatlerinde gerçekleşir. Académie’nin programında haftalık sekiz saat olan toplam ders süresi, Blondel’in programında iki yıl boyunca günde sekiz saat olarak revize edilir. Amatörler için temel dersler ve profesyoneller/sanatçılar için teorik bilgiler içeren mimarlık dersleri de açılır (Lemonnier, 1911a, 1911b).

Sadece bu revizyonlara bakıldığında bile, Blondel'le birlikte "eski" sistemin radikal bir şekilde değiştiği ve Académie'nin geleneksel yöntemini sürdüremediği söylenebilir. Kralın bu kurum üzerindeki rolü düşünüldüğünde, bu dönüşümün bir sonucu olarak, yönetsel olmasa da işlevsel olarak kralın kontrolünden çıktığı, aşağıda örneklenen bazı çatışmalı durumlarda açık bir şekilde görülür.

Blondel, her ne kadar yenilikçi eğitim modeliyle yönetici koltuğuna oturarak Académie'yi yeniden şekillendirse bile kraliyete bağlı bu kurumda, son sözü söyleyen yine kral olmuştur. Özgürlük alanının sınırlandırıldığı ve aldığı bazı kararların lağvedildiğine dair örnekler mevcuttur. Kralın, sanatın öğretilmesi için bahsettiği imkânların suiistimal edildiğini söylediği kayıtlara rastlanmaktadır. Örneğin tüzüğe göre, ancak ikinci sınıf bir mimar olarak ataması yapılabilecek, Blondel'in öğrencilerinden Charles de Wailly'nin doğrudan birinci sınıf mimar olarak atanması ile ilgili bir kriz yaşanmıştır. Bu kriz 25 Mayıs-23 Kasım tarihleri arasında yapılan neredeyse bütün toplantı oturumlarının tartışma konusu olmuştur (Lemonnier, 1911b, s. XXIV-XXXI). 16 Kasım 1767 Pazartesi günü yapılan ve kurul üyelerinin bulunduğu oturumda, Marigny Markizi'nin Bay Gabriel'e yazdığı 2 Ekim 1767 tarihli mektup okunarak konuya ilişkin sorunlara yer verilmiş ve kralın bu konudaki görüşleri üyelere aktarılmıştır. Kralın mevcut suiistimallerden rahatsız olduğu, Académie'nin aldığı karar ve süreçlerin, daha açık bir şekilde açıklanana kadar, Mimarlık Akademisi'nde *lettres patentes*'a¹¹ sahip tüm üyelerin yetkilerinin iptal edildiği, *lettres patentes* almaya hak kazananların belgelerini almasının yasaklandığı ve kral tarafından verilen unvanların geri alındığı, bunlara ek olarak Académie ile ilgili bütün görevlerin, buna bağlı bütün ücret ve maaşların kaldırıldığı bildirilmiştir (Lemonnier, 1911b, s. 308-310). Tüzüğe aykırı alınan bu türden kararların, otoriteyi sarsan kararlar olarak değerlendirildiği ortadadır. Oturma düzeni dahi kıdemlerine göre şekillenen ve katı bir hiyerarşik düzeni bulunan bu kurumda¹², kralın iktidarını sarsacak böylesine bir karar, elbette kabul edilemez görülmüştür. Kralı temsil eden bir

¹¹ Lettres patente, kral tarafından imzalanarak ve parlamentoda tescillenerek kişilere verilen yetki belgeleridir. Bu belge verilen kişiye unvan, imtiyaz veyahut çeşitli yetki alanı sağlar. Aynı zamanda yönetmeliklerin ve kanunların çıkarılması da geçmişte Orta Çağ'a dayanan bu yazılı belgeler hazırlanarak gerçekleşir. bkz. Les lettres patentes | Académie française. (t.y.).

¹² Henry Lemonnier'in Académie toplantı raporlarının yer aldığı *Procès-verbaux de l'Académie royale d'architecture* içinde verilen dipnotlarda toplantıya katılanların hiyerarşik düzen gözetilerek oturdukları ve bu oturma sırasına göre isimlerinin raporlara kayıt altına alındığı görülür.

okulda, kralın kararlarının sorgulanması bu sebeple ciddi krizlere yol açmıştır. Oysaki École des Arts'ta böyle bir durum hiçbir zaman yaşanmamış, mimarlık bilgisi ve becerisi hiçbir zaman sınıfsal farklılıklara göre ölçülmemiştir.

Tüm bunlarla birlikte Académie'nin muhafazakâr sistemini dönüştüren durumların yaşanmadığı söylenemez. Bu dönüşümünün önemli örneklerinden biri 1758'de tartışmaları başlayan, yabancı mimarlar ve diğer eyalet mimarlarının üye olarak seçilebilmesi önerileridir (Lemonnier, 1911b, s. XIX). Bu öneriler, Blondel'in okuluna kabul ettiği öğrencilerin başarısıyla kuşkusuz doğrudan ilişkilidir. Paris'te École des Arts'da eğitim imkânı bulmuş ve oturumlarda yaptığı işlerden zaman zaman övgüyle bahsedilen¹³, Galler Prensi'nin mimarı ve Floransa İmparatorluk Akademisi üyesi olan William Chambers'ın üyeliğe seçilmesinin gündeme gelmesi, en çarpıcı örneklerden biridir. Bunun için tüzükte bazı düzenlemeler yapmak gerekmektedir. Daha önce birinci ve ikinci sınıf mimarların oluşturduğu sisteme, bir de yabancı mimarlardan oluşacak yeni bir sınıf eklenmesi kararı alınır. Böylece Chambers, 1762 yılında yabancı mimarlar için resmi olarak açılan ve 12 yabancı mimar üyesi olması planlanan yeni sınıfın ilk dört üyesinden ilki olarak seçilerek kayıtlara geçmiştir (Lemonnier, 1911b, s. XVIII-XXIV, 95).¹⁴

Blondel'in, 18. yüzyıl Fransız mimarlık dünyasına katkısı elbette yadsınmaz. Mimarlık yapmaktan çok öğrenci yetiştiren, sonraki dönemlerde, mimarlık tarihinde önemli isimler olarak zikredilecek ve erken modern mimarlar olarak da görülebilecek pek çok önemli ismin hocalığını yapması (Hauteceur, 1950, s. 465), bununla birlikte okuluna yabancı öğrencileri kabul ederek, mimarlık düşünce biçimini Fransa sınırlarının ötesine taşıyabilmesi ve en önemlisi kendi eğitim programı ile bir kraliyet kurumu olan Académie'nin eğitim sistemini dönüştürebilmesi, yenilikçi bir aktör olduğunu kanıtlar niteliktedir.

¹³ Bunun için Henry Lemonnier'in *Procès-verbaux de l'Académie royale d'architecture* kitap serisinin yedinci cildine bakılabilir. Söz gelimi 8 Ocak 1759 tarihli oturumda, Chambers'ın Çin Anıtları hakkında bilgi veren levhalarının özenle incelendiği ve aktarılan bilgilerin memnuniyet verici olduğundan bahsedilir.

¹⁴ 1760'da kurulda önerilen yabancı ve diğer eyalet mimar adayları şöyledir: Chambers, Ritter, Jardin, Pigage, La Guêpière, Petitot, Dupuy, Saint-André, Querret ve Le Jollivet. Ancak karar 22 Mart 1762'de onaylanmış ve Chambers (İngiltere), Jardin (Danimarka), Petitot ve Le Jollivet üyeliğe seçilmiştir.

Tüm bunlara rağmen batı merkezli günümüz mimarlık eğitiminin kökenleri, bir aydınlanma kurumu olan ve Académie'nin mirasçısı rolündeki École des Beaux-Arts'a dayandırılır (Braham, 1980). Fakat Paris merkezli ve ilk bağımsız mimarlık eğitiminin verildiği École des Arts'ın, Académie'yi kendi programı çerçevesinde dönüştürdüğü düşünülünce, aslında Beaux-Arts'ın ve Avrupa'daki pek çok okulun, École des Arts'tan temellendiğini söylemek daha isabetli olacaktır¹⁵. Ancak mimarlık eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda, isminin Beaux-Arts kadar zikredilmemesi sebebiyle pek bilinmez. Bu durumun bazı nedenlerini özetleyerek sıralamak gerekirse: (1) Beaux-Arts'ın devrim sonrası "modern" Fransa'nın inşası sırasında açılmış bir kurum olması, Académie'nin monarşiden tamamen özgürleşerek yerini bu kuruma bırakması ve (2) devrim öncesi kurulan École des Arts'ın 1762 yılında Académie'nin bünyesi altına girmesiyle ilişkili olduğu söylenebilir. Bağımsız olarak eğitim vermeye başlayan ve bu yönüyle öne çıkan bir okulun, kendi eğitim rejimini sürdürme çabaları olsa da devrime giden yıllarda monarşi sistemi içine dâhil olması, kuşkusuz sonraki dönemlerde okulun önemini ve tanınırlığını azaltan bir etkiye sebep olmuştur. Okulun bağımsızlığı böylece sona ermiştir. Oysaki devrimci topluluk, kralın üstünlüğünün açık bir simgesi olan Académie'leri kralın sıkı kontrolünden çıkarmanın gerekli olduğunu savunmuştur (Griffin, 2020, s. 2). Bilindiği üzere 18. yüzyılın ikinci yarısından sonraki süreç devrimci hareketlerin yoğunlaştığı, bağımsız düşüncenin inşa edildiği hararetli bir dönemdir. Yüzyılın ilk yarısında, bağımsız bir eğitim sistemi için yıllarca çabalamış birinin, devrimin ayak seslerinin daha yakından duyulduğu bir dönemde monarşi kurumu olan bir okulun yönetiminin altına girmesi oldukça düşündürücüdür.

Sonuç

Bu çalışma Blondel'in 1743'te Paris'te açtığı ilk özerk mimarlık okulu olan École des Arts'ı merkeze alarak, 18. yüzyıl Fransa'sında mimarlık eğitimi yöntemlerini ve toplumsal tarihine ilişkin dönüşümlerin bir kesitini ele almıştır. Mimarlık eğitimi üzerinden sorunsallaştırdığı ve farklı mimarlık

¹⁵ Buna değinen istisnai teorisyenlerden biri Peter Collins'tir. Collins'e göre Blondel'in eğitim modeli, yüz elli yıl sonra Kuzey Amerika'da ve Avrupa'da genel kabul görmüş mimarlık eğitimi yöntemidir (Collins, 1979).

düşünme pratiklerine dair yaptığı üretimler, sonraki dönemleri etkileyecek bir açılma olması bakımından önemli görülmüştür. Bu açılmanın doğrudan etkileri, devrime kadarki periyot düşünülduğünde, kısa bir dönemi kapsamış olsa bile dönüştürücü etkisi çok daha uzun erimli tarihsel bir durumun nesnesi olmuştur. Çünkü “yeni” mimar yetiştirme projesi, “eski” olanı da epistemolojik olarak inşa ederken mimarlık üretim biçimlerini de sorunsallaştırmıştır. Böylece eski düzendeki mimarlık bilgi alanının eylemsel faaliyetlerinin sınırlarını yeniden tanımlamıştır.

“Eski” ile “yeni”nin kavramsal üretiminin yanında, mimarlığın iktidar alanlarının dönüşümüne dair bazı girişimlerin etkili olduğu görülmüştür. Böylece, hangi mimarlık bilgisinin doğru olduğuna nihayetinde kralın karar verdiği -burada krala bağlı görevlendirilmiş bir kurum olan Académie kastediliyor- mutlak bilgi rejiminin dışında, yeni bilgi rejimlerinin üretilmesine imkân sağlayacak yolları açmıştır. Bu metin Blondel’i, herkes için erişilebilir bir eğitim modeli sunan, kahraman bir aktör olarak anlatmaktan çok, bu önemli girişimlerin mimarlığı sistemize eden, mimarlık eğitimi aracılığıyla bir disipline dönüştüren kurucu bir aktör olarak ele almaya gayret etmiştir. Bununla birlikte, mimarlığı eğitim aracılığıyla normatif bir sistem tasarlayarak daha kurumsal bir modele taşınması, öncekinin ya da ötekinin kesinliğinden şüphe duyulan bir dönemin “modern” kurgusu içinde, yeni disiplinler rejimleri kaçınılmaz olarak ürettiğini tartışmaya açmıştır.

Belki de en akıllıca yaptığı hamle, istediklerini bireysel söylemsel üretimlerle gerçekleştiriyor olmasıdır. Okulun, yapısal olarak bir topluluğu bir araya getirmesi ve anlamsal bir bütünlük oluşturarak yeni olanı “eş sesli” bir çokluk aracılığıyla söylemesi, kendiliğinden kuvvetli bir karşı-söylem oluşturabilmesini mümkün kılmıştır. Yöntemsel olarak bilgi üretme biçiminin kontrol edilemez bir çoklukla icra edilmesi, klasik vokabüler üzerinde uzlaşılarak üretilen bilgi rejimini de krize uğratmıştır. Bu sebeptendir ki okuldan mezun olmuş Ledoux, Boullée gibi bazı isimler sonraları devrimci, vizyoner, öncü vb. sıfatlarla anılacak ve önemli mimarlar olarak tarihyazımı sahnesinde sıkça karşımıza çıkacaklardır.

Metinden de anlaşılacağı üzere, hem çok çalışkan hem hırslı olduğu çıkarımını yapmak hiç de zor değildir. Haftanın yedi günü tam mesai ile çalışması, okulunu her koşulda daha fazla alıcıya açması, burslu öğrenci sayısını maksimumda tutması, bunu kanıtlar niteliktedir. Tüm bu çabalar, sonrasında iflasın eşğine getirmiş uygulamalar olsalar bile kısa sürede

ama etkili adımlar atmasına imkân vermiştir. Académie'ye profesör olarak seçilmesi ve eğitim modelini monarşi sisteminin içine dâhil edebilmesinin altında yatan bu özellikleridir. O dönem için arızı sayılabilecek bu durum, bir taraftan kendi disiplin rejimini inşa etmesini de sağlamıştır. Öte taraftan kralın Académie'deki rolü düşünüldüğünde, Académie'nin yönetsel olmasa da işlevsel olarak kralın kontrolünden çıktığını açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Halka açık konferanslarla, mimarlığı seçilmiş bir kitleden özgürleştirerek herkese açması, devrim sürecine giden Fransa için önemli bir parametre olarak görülen halkın eğitimi olması gerektiği düşüncesi ile de paralellik göstermektedir. Mimarlık üretme hallerinin sınıfsal koşullara göre belirlenmediği ve mimarlık üretiminin monarşik sistemin zorunlu ve resmi üretiminden özgürleşmeye başlaması, zamanla resmi mimarlık bilgisinin de aşınmasını sağlamıştır.

Extended Abstract

Jacques-François Blondel's "New" Architect Training Project: École des Arts

Figen Işiker¹⁶

ORCID: 0000-0001-8789-1771

This text presents a cross-section for the actors and spheres of power about architectural education in 18th-century Paris. Institutional architectural education, then monopolized by the Académie Royale d'Architecture, was thrown into crisis by the École des Arts, the first independent architectural school opened by Jacques-François Blondel. The crisis that emerged from the tense relationship between the "old" and the "new" knowledge regimes enabled the problematization of architecture through education and also created a basis for long-term discussions. Blondel's interesting ideas for architectural education also questioned the methods of learning. Architectural education has now lost its privileged position, accessible only to an affinity group. It has become a model where everyone can access the necessary courses under a single roof. At the same time, the classical models, which meant the architecture of the king and were determined and approved by the elite academics of the Académie, were also eroded. In addition, this "new" situation inevitably produced its dilemmas. In this article, while the journey of architectural education towards independence is described, the efforts of the actors to create new disciplinary regimes through architecture can also be read.

Firstly, this study examines the École des Arts, an architectural school established by J. F. Blondel in Paris 1743. It focuses on the changes in architectural knowledge during 18th-century. Blondel's approach to education and his works on various architectural thinking practices were influential and had long-lasting effects. His training model for "new" architects challenged existing architectural production methods and redefined the

---

¹⁶ Research Assist. Dr., Mardin Artuklu University, E-mail: figenisiker@gmail.com

boundaries of architectural knowledge. Therefore, this had a transformative impact on the field for a considerable period from its establishment to the revolution.

The production of "old" and "new" concepts in architecture has been accompanied by initiatives aimed at transforming the power dynamics in architecture. Instead of a system where the king has absolute authority over architectural knowledge, there have been efforts to establish new systems of knowledge production outside the control of the king and the Académie, an institution commissioned by the king.

It was aimed to present Blondel as the key figure who transformed architecture into a disciplined field through systematic architectural education rather than portraying him as a heroic figure who offered accessible education to everyone. His efforts to institutionalize architecture through normative systems in architectural education have sparked discussions about creating new disciplinary regimes within the "modern" era, where certainty of the past was questioned. Blondel's most clever strategy is not to express his intentions through individual written or spoken pieces. Structurally, the school's capacity to unite a community and create shared meaning apart from expressing new ideas through manifold synonyms enabled it to establish a sturdy alternative discourse. Methodologically, the uncontrollable diversity in knowledge generation has also weakened the traditional knowledge system based on consensus and classical terminology.

As a result, some school graduates, such as Ledoux and Boullée, were later recognized as revolutionaries, visionaries, and pioneers and frequently appeared in historical accounts as influential architects. Blondel's hard work and ambition are evident in the text. He worked full-time seven days a week, opened his school to more actors under all circumstances, and maximized the number of scholarship students. Despite these efforts bringing him to the brink of bankruptcy, they allowed him to take considerable steps soon. These characteristics underlie his election as a professor at the Académie and his ability to incorporate his educational model into the monarchy system. This situation, which could be incidental for that period, also enabled him to build his disciplinary regime. On the other hand, when the king's role in the Académie is considered, it is clear that the Académie was functionally, if not administratively, out of the king's control. The decision to open up architecture discussions to the public through public conferences played a crucial role in educating the public,

which was seen as a remarkable factor as France moved towards the revolutionary process. The fact is that architecture was determined longer by class differences through the official production of monarchical system and it began liberalizing from the compulsory and also the process led to the erosion of official architectural knowledge over time.

Kaynakça/References

- Armstrong, C. D. (2017). The académie royale d'architecture (1671–1793). H. F. Mallgrave (Ed.), *Companion to the history of architecture* içinde (1. bs, ss. 1-29). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781118887226.wbcha055>
- Blondel, J.-F. (1705-1774) A. du texte. (1737). *De la distribution des maisons de plaisance et de la décoration des edifices en general. Tome 1 / Par Jacques-François Blondel. Ouvrage enrichi de cent soixante planches en taille-douce, gravées par l'auteur. Tome premier [-second]*. 1 Mayıs 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b86245929> adresinden erişildi.
- Blondel, J.-F. (1705-1774) A. du texte. (1754). *Discours sur la nécessité de l'étude de l'architecture: Prononcé à l'ouverture du cinquième cours public / donné par le sieur Blondel,...* 2 Mayıs 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k65324697> adresinden erişildi.
- Blondel, J.-F. (1705-1774) A. du texte. (1771a). *Cours d'architecture, ou Traité de la décoration, distribution et construction des bâtiments: Contenant les leçons données en 1750 et les années suivantes. Tome 2 / par J.-F. Blondel,...*; publ. de l'aveu de l'auteur par M. R***; (et continué par M. Patte). 4 Mayıs 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6558006r> adresinden erişildi.
- Blondel, J.-F. (1705-1774) A. du texte. (1771b). *Cours d'architecture, ou Traité de la décoration, distribution et construction des bâtiments: Contenant les leçons données en 1750 et les années suivantes. Tome 3 / par J.-F. Blondel,...*; publ. de l'aveu de l'auteur par M. R***; (et continué par M. Patte). 5 Mayıs 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6557942d> adresinden erişildi.
- Blondel, J.-F. (1705-1774) A. du texte. (1771c). *Cours d'architecture, ou Traité de la décoration, distribution et construction des bâtiments: Contenant les leçons données en 1750 et les années suivantes. Tome 5 / par J.-F. Blondel,...*; publ. de l'aveu de l'auteur par M. R***; (et continué par M. Patte). 9 Mart 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6558090p> adresinden erişildi.
- Braham, A. (1980). *The architecture of the french enlightenment* (1. Paperback Printing). London: Thames and Hudson.
- Collins, P. (1979). The eighteenth century origins of our system of full-time architectural schooling. *JAE*, 33(2), 2-6. <https://doi.org/10.2307/1424346>
- Courajod, L. (1841-1896) A. du texte. (1874). *L'École royale des élèves protégés; précédée d'une Étude sur le caractère de l'enseignement de l'art français aux*

- différentes époques de son histoire ; et suivie de Documents sur l'École royale gratuite de dessin fondée par Bachelier / par Louis Courajod,... 9 Mart 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bd6t5385945z> adresinden erişildi.
- d'Argenville, D. (1787). *Vies des fameux architectes depuis la renaissance des arts: Avec la description de leurs ouvrages. T. 1 / par M. D***,...* [Dezallier d'Argenville]. 9 Mart 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k1081614> adresinden erişildi.
- Egbert, D. D. (1980). *The beaux-arts tradition in french architecture* (D. Van Zanten, Ed.). Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Gallet, M. (1995). *Les architectes parisiens du XVIIIe siècle: Dictionnaire biographique et critique*. Paris: Mengès.
- Gerbino, A. (2010). *François blondel: architecture, erudition, and the scientific revolution*. Andover: Routledge.
- Griffin, A. (2020). *The rise of academic architectural education: the origins and enduring influence of the académie d'architecture*. London, New York: Routledge.
- Hautecoeur, L. (1950). *Histoire de l'architecture classique en France* (C. 1-4, C. 3). Paris: edtions a. et j. picard et cie. 16 Nisan 2024 tarihinde, <http://archive.org/details/histoiredelarchi0003loui> adresinden erişildi.
- Kaufmann, E. (1949). The contribution of jacques-françois blondel to mariette's architecture française. *The Art Bulletin*, 31(1), 58-59. <https://doi.org/10.2307/3047214>
- Kruft, H.-W. (1994). *A history of architectural theory: from vitruvius to the present*. London & New York: Princeton Architectural Press.
- Les lettres patentes | Académie française. (t.y.). 1 Temmuz 2024 tarihinde, <https://www.academie-francaise.fr/phototheque/lhistoire-de-lacademie/les-lettres-patentes> adresinden erişildi.
- Lemonnier, H. (Ed.). (1911a). *Procès-verbaux de l'Académie royale d'architecture, 1671-1793. Tome 5 / publiés pour la Société de l'histoire de l'art français... Par M. Henry Lemonnier*. 8 Mart 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k96877358> adresinden erişildi.
- Lemonnier, H. (Ed.). (1911b). *Procès-verbaux de l'Académie royale d'architecture, 1671-1793. Tome 7 / publiés pour la Société de l'histoire de l'art français... Par M. Henry Lemonnier*. 14 Mart 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k9691258z> adresinden erişildi.
- Mallgrave, H. F. (2005). *Modern architectural theory: a historical survey, 1673-1968*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mercure de France: Dédié au Roy. (1745, 1 Şubat).Gallica. 2 Mayıs 2024 tarihinde <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k6513549k> adresinden erişildi.
- Mercure de France: Dédié au Roy. (1753, 1 Haziran).Gallica. 3 Mayıs 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k64884964> adresinden erişildi.

- Middleton, R. (1959). Jacques françois blondel and the “cours d’architecture”. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 18(4), 140-148. <https://doi.org/10.2307/987903>
- Picon, A. (1992). *French architects and engineers in the age of enlightenment*. Cambridge & New York: Cambridge University Press.
- Prost, A. (1817-1896) A. du texte. (1860). *J.-F. Blondel et son oeuvre / par Aug. Prost...* 3 Mayıs 2024 tarihinde, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k64398847> adresinden erişildi.
- Starobinski, J. (2012). *Özgürlüğün icadı ve aklın amblemleri: 1700-1789*. (H. Bayrı, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Sturges, W. K. (1952). Jacques-françois blondel. *Journal of the Society of Architectural Historians*, 11(1), 16-19. <https://doi.org/10.2307/987673>
- Tanju, B. (2006). Modernlik ile karşılaşmalar üzerine 10 kısa not: türkiye versiyonu. K. Eydel, A. Wieder, ve Kunstverein Göttingen (Ed.), *Katja eydel model ve sembol: Die Erfindung der Türkei*. içinde (ss. 161-181). New York: Sternberg Press.

Figen Işiker

2009’da Yakın Doğu Üniversitesi Mimarlık Bölümü’nden mezun oldu. 2015’de Mardin Artuklu Üniversitesinde “Mimarlıkta İşlev Kavramının Dışarıda Bırakılmış Anlamları” başlıklı yüksek lisans, 2022’de aynı kurumda “Mimarlıkta Kuramsal Suskunluğun İnşası ve İmkanları” başlıklı çalışmasıyla doktora tezini tamamladı. Mimarlık eleştirisi, mimarlık tarihi/kuramı, mimarlık tarihyazımı çalışma alanları arasındadır. 2012’den bu yana Mardin Artuklu Üniversitesi Mimarlık Bölümünde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

Graduated from Near East University Department of Architecture in 2009. Completed her master’s thesis titled “Excluded Meanings of the Concept of Function in Architecture” in Mardin Artuklu University in 2015 and her doctoral dissertation titled “The Construction and Possibilities of Theoretical Silence in Architecture” in the same university in 2022. Architectural criticism, architectural history and theory, architectural historiography are among her fields of study. Currently working as a research assistant at the Architecture Department in Mardin Artuklu University since 2012.

E-posta: figenisiker@gmail.com